

**Filmen i Linköpings kommun –
rapport med förslag kring filmvisning och mediepedagogisk
utveckling**

2017-11-07
H. Hannerz Simå

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	3
Sammanfattning	4
Bakgrund	6
Genomförande	7
Nulägesbeskrivning	7
Skolbio	7
Filmstudioverksamhet med slutna visningar	8
Linköpings Filmsalonger	10
Eklunda Bio	11
Sf Bio Filmstaden	11
Filmskapande i skolan och på fritiden	11
Studiefrämjandet	13
Filmproduktion	13
Kulturella mötesplatser i Linköpings kommun	14
Swot-analys	15
Filmvisning i ett regionalt och nationellt perspektiv	17
Kvalitetsfilmen och komplementsbiografen	18
Stöd till biografer	18
Biografen Som Mötesplats Och Socialt Rum	19
Exempel från andra kommuner	20
Cnema Norrköping	20
Panora Malmö	21
Förslag	24
Fortsatt drift av Linköpings Filmsalonger	24
Filmcentrum i Skylten	26
Ett filmhus och mediepedagogiskt centrum	28
Övriga förslag	34
Referenser	35
Bilagor	36

Inledning

Film och rörlig bild blir allt viktigare i vårt samhälle. Inget kan som filmen på motsvarande sätt förmedla känslor, skapa empati och skildra vår samtid. I vårt alltmer digitaliserade samhället är förståelsen för rörliga bilder en förutsättning eftersom vi möter mer och mer av dem – i våra sociala medier, i medierapporteringen, i våra telefoner. Filmen är både en näring med potential, ett mycket kraftfullt utbildningsverktyg och en högst tillgänglig konstform.

Möjligheter att kommunicera och informera sig har genom digitaliseringen förändrats i grunden. Medierna är fler än någonsin. Nya sociala medier samsas med äldre former som tidningar, radio och tv. Det informationssamhälle som nu är en realitet påverkar allt från demokratins till vardagslivets förutsättningar för alla medborgare. Det ställer krav på nya färdigheter – nya och större kunskaper om sådant som samsas under samlingsnamnet MIK – Medie- och informationskunnighet (från engelskans "Media and information literacy"). MIK-begreppet är brett och inkluderar filmkunnigheten – förmågan att kunna se, tolka och själv skapa rörliga bilder. I en tid av allt mer rörliga bilder och möjligheter att kunna manipulera dessa för att tjäna olika syften, krävs en källkritisk kompetens. Men även färdigheter i att förstå hur rörliga bilder sätts samman genom klipptechnik och dramaturgiska verktyg och berättartekniker. Förutom att kunna uppleva filmer och njuta av deras magiska värld behöver vi kunna hålla distansen, särskåda bilderna och analysera vilka värderingar, schabloner och världsåskådning som förmedlas. Det är viktigt att möta film i en tidig ålder för att själv förstå koderna - att lära sig "läsa" filmens språk.

De senaste åren har det blivit allt tydligare att medie- och informationskunnighet (där filmkunnigheten är en viktig del) är centralt för förståelse av vår tid och för att varje människa ska kunna ta en aktiv roll i samhällsutvecklingen. MIK är vad som krävs för att rusta medborgaren för en globaliserad värld där falska budskap, nättroll, påhittade nyheter, manipulerade bilder och filterbubblor är vardagsrealitet. Att tillsammans med andra barn få se och uppleva film i skolan och att tillsammans med lärare eller en filmpedagog få chans att reflektera över filmupplevelsen i filmsalongen är en viktig övning som rustar barn och unga för att möta rörliga bilder i sin vardag och på nätet.

I takt med digitaliseringen har också de tekniska möjligheterna att själv kunna skapa film ökat, något som blivit tydligt de senaste 5-6 åren i Östergötland, där en mängd nya filmföretag har startats upp och drivs med framgång i regionen av unga, ambitiösa filmskapare. Många finns i Linköpings kommun, enligt en nyligen genomförd rapport från Film i Öst.

Linköping har ett vitalt kulturliv med en stark musik- och scenkonstscen, barn- och ungdomskultur och konstliv. Sedan några år satsas det på filmen som konstform genom Linköpings filmsalonger där en komplementutbud av kvalitetsfilm har visats med framgång. Linköping har en lång tradition av filmklubbsverksamhet i föreningen Cinemax (startad på 1970-talet) och den numera nedlagda föreningen Kårrullen som drevs mellan 1986-2012. Både föreningarna hade under sina glansdagar flera hundra besökare per visning.

Mot bakgrund av beskrivningen ovan med de samhällsförändringar och den teknikutveckling som sker, ger det oss nya möjligheter till kulturell-, näringsmässig- och demokratisk utveckling om den tas tillvara på rätt sätt. En hållbar och långsiktig infrastruktur för skapande och upplevelse av film och rörliga bilder måste finnas. För en kommun som vill ha ett rikt och diversifierat kulturliv, och aktiva välinformerade invånare, är det ett logiskt steg för att se över sin filmverksamhet.

Sammanfattning

Trots att vi dagligen utsätts för en aldrig tidigare skådad mängd rörliga bilder i vår vardag, saknar vi idag ofta kunskap och utbildning för att kunna värdera och kritiskt granska bilderna som strömmar emot oss. Vi lever i ett bildsamhälle där alla människor – vuxna som barn – behöver en ökad medie- och informationskunnighet (MIK) för att kunna se och tolka alla de tusentals bilder vi möter. MIK handlar om att kunna ta del av, tolka och kritiskt granska information och att vara källkritisk och så pass väl införstådd med digitala verktyg så att man kan tillgodogöra sig information och till sist själv kunna förmedla sig genom digitala verktyg och informationskanaler. Skolan spelar en viktig roll i att tidigt ge barn och unga verktygen för att kunna se och samtala om bilder och att tidigt lära sig läsa den rörliga bildens språk (filmkunnighet). Därför är det glädjande att konstatera att skolbion i Linköping står stark och når fler, i en rådande trend där skolbiobesöken och skolbiosatsningarna nationellt visar på en nedåtgående trend. Den positiva trenden kan stärkas med en satsning på ett film- och mediepedagogiskt centrum där både möjligheten att tillsammans se och samtala om film kan kombineras med ett eget skapande. Det är genom det egna skapandet och färdigheter i att konstruera egna rörliga bilder som man på djupet kan förstå hur bilder kan sättas samman för att skapa effekter, känslor och påverka en tittare.

Runtom i Sverige pågår idag digitaliseringen av skolan och utveckling av en pedagogik som innefattar och tar tillvara på möjligheterna med digitaliseringen av samhället. Även i Linköping har man inom skolväsendet satsat på en mediepedagogisk utveckling med egna lärplattor, ett aktivt utvecklingsarbete riktad mot elever och personal och genom kulturförvaltningen har en mediepedagogisk verkstad gjorts tillgänglig i Passagens lokaler dit ca 400 barn om året har fått komma för att själva skapa rörliga bilder. Detta tillsammans med en uppskattad skolbio är många steg i rätt riktning. Men resurserna är splittrade hos olika aktörer inom kommunen. Förutom Passagens mediepedagogiska verkstad gör insatser av Studieförbundet, museer, enskilda filmpedagoger som bjuds in till olika grundskolor och gymnasier genom skapande skola, Film i Öst med flera. Resurserna skulle kunna användas mer effektivt och tillgängliggöras för fler elever och lärare om man samlar dem i ett mediepedagogiskt resurscentrum. Andra aktörer som universitet, näringsliv och föreningsliv skulle också kunna spela en roll i ett sådant centrum.

Intresset för att se och uppleva kvalitetsfilm kan sammanfattas som stort och ha en lång tradition i Linköping. På 1970-talet startade Cinemax, en livaktig filmstudio som fortfarande bedriver verksamhet och som under senaste året har upplevt ett ökat intresse. Den senaste säsongens filmvisningar var fullsatta. Tidigare har föreningen Kårrullen lockat fulla hus till indie- och populärkulturella filmer liksom art house-filmer hämtade till staden direkt från svenska filmfestivaler eller biorepertoaren i andra svenska storstäder. Sedan 2015 har det kommunala initiativet Linköpings filmsalonger breddat utbudet med 14 visningar per vecka. Satsningen har varit uppskattad vilket en

enkät till besökare visar. Många uppger att satsningen fyller ett tomrum men önskar ändå en ännu större satsning och bredd på filmevenemangen. Önskemålen om att visa tematiska serier av filmer med andra perspektiv och språk eller från andra kulturer och med ett bildberättande som utmanar, är starka. Dessutom uttrycks önskemål om specialiserade visningar för specifika grupper; personer med olika funktionsvariationer eller dedikerade seniorbio-visningar. Till sist vill besökarna få större möjligheter att mötas och prata om filmupplevelsen. Filmcirkclar, möten med regissörer eller andra per av fördjupande samtal med samtalsledare efterfrågas.

Förutom biografpubliken och filmvisningsarrangörerna i Linköping finns det även en grupp filmskapare som är verksamma i kommunen. De uppger att de önskar en mötesplats för att dels få chans att dela med sig av sina egna kunskaper till andra yngre filmskapare, dels få möjlighet att visa sina filmproduktioner på en professionell arena och träffa andra filmskapare för utbyte och nätverkande. I dagsläget upplever de att det finns i grannkommunen Norrköping men inte på den egna orten.

Utifrån intervjuer och annat bearbetat material har tre förslag utkristalliserat sig för rapportförfattaren. Ett första förslag skulle vara att fortsätta att bedriva kompletterande filmvisningsverksamhet genom konceptet Linköpings filmsalonger i SF:s biograf. Det har till fördel att man erbjuder ett breddat utbud men ger ingen värdefull samordning av den i dagsläget utspridda mediepedagogiska verksamheten i kommunen.

Förslag två föreslår en biografialong inhyst i området Skylten som inom kort kommer att rustas upp till ett kulturellt centrum och inhysa flera föreningar och organisationer. Här finns förutsättningar att skapa en samlad verksamhet med alla delarna av filmkunnigheten, att kunna se, samtala om och själv skapa film. Det skulle vara möjligt att avsätta en del av en lokal som genom en omorganisering av verksamheter i samband med renoveringen blir ledig. Då skulle en 35-40 platser stor salong kunna byggas och i näraliggande lokaler skulle ett eller ett par rum kunna avsättas för filmpedagogisk verksamhet kring eget skapande. Här skulle goda effekter kunna uppstå i Skyltenområdet med en kvällsöppen verksamhet som en biograf, som kan skapa ökad trygghet och rörelse i området kvällstid. Ett näraliggande kafé i en annan byggnad skulle kunna fungera som mötesplats för filmintresserade, kulturskapare och besökare som vill samtal före eller efter filmvisningen. Då de nuvarande verksamheterna Filmsalongerna och skolbion drar stora publikgrupper är dock förslaget möjligen underdimensionerat om man vill utveckla verksamheten till att möta publikens önskemål om evenemang med regissörsbesök, temavisningar, eventuella filmfestivaler med mera. Andra liknande satsningar visar på positiva publiktrender och eventuellt skulle salongen snart bli för liten för att kunna ta emot ett ökat publiktryck, framför allt i samband med evenemang och skolbioverksamhet. En stark fördel och vinst med förslag nummer två är att filmen får en plats i ett kulturellt kluster där andra konstarter är samlade (konst, musik med mera) och synergieffekterna av att samla flera olika kulturformer i ett område kan bli många, kanske speciellt för kulturutövare som kan möta nya kontakter från andra uttryck.

Det tredje förslaget skissar på en mer omfattande satsning med 3 salonger och mediepedagogisk verksamhet i ett filmhus. Här finns ännu ingen lokal utpekad men det som föreslås är att hitta en plats, gärna i befintliga lokaler, i närheten av Skyltenområdet för att uppnå några av de effekter som satsningen på Skylten kan innebära. Det tredje

förslaget föreslås ha fler salonger och sociala ytor samlade för att säkerställa biografens potential som mötesplats. Förslaget bygger också på råd och erfarenheter från andra biografier. Erfarenheten säger att för att få ekonomiskt långsiktig bärighet i verksamheten och möta publikens i dag högt ställda krav på visningsstandard, komfort och upplevelse av biografbesöket, så bör man investera i en flersalongsbiograf för att kunna erbjuda parallella visningar och ha utrymme för att kunna ta emot en större evenemangspublik.

Det finns goda förutsättningar för att starta upp en komplementbiograf i Linköpings kommun. Publikunderlaget och intresset finns bland invånarna liksom goda möjligheter att söka ekonomiskt stöd för uppstart. Estimat för publikutvecklingen för en sådan verksamhet visar på att publikintresset och besöken kommer att öka exponentiellt.

Oavsett vilket av de tre förslagen som man anser framkomligt i Linköpings kommun, kan man konstatera att i dagens digitala samhälle bör en satsning på en biograf vara lika med en satsning på en mediepedagogisk resurs som med den rörliga bilden i centrum, kan vara en facilitator för att stärka demokratin och möten människor emellan. Filmen är en "empatimaskin", med den skapar vi en större förståelse för varandra.¹

Bakgrund

Sedan 2015 har Linköpings kommun bedrivit kompletterande filmvisningsverksamhet för att bredda utbudet och tillgången på av kvalitetsfilm² i Linköping. Satsningen har kallats "Linköpings filmsalonger" och bedrivits genom att kommunen har hyrt en salong hos SF Bio och genomfört visningar och försäljning genom SF:s system.³ Satsningen har varit uppskattad. Under ett antal år har även en mindre mediepedagogisk verksamhet bedrivits på konsthallen Passagen som en del av konsthallsverksamheten.

Staten har sedan årsskiftet 2017 helhetsansvar för filmpolitiken samt dess finansiering. Svenska Filminstitutet har en central roll i verkställandet av den nya filmpolitiken. Visionen är omsatt i sju filmpolitiska mål vilka ska vägleda Filminstitutets arbete i framtiden:

- Utveckling och produktion av värdefull svensk film sker kontinuerligt och i olika delar av landet.
- Allt fler ser värdefull film som sprids och visas i olika visningsformer i hela landet.
- Filmavret bevaras, används och utvecklas.
- Svensk film sprids alltmer utomlands och kvalificerat internationellt utbyte och samverkan sker på filmområdet.

¹ Läs gärna intervjun med filmvetaren och regissören Mark Cousins här om begreppet empatimaskin. <http://www.filminstitutet.se/sv/fa-kunskap-om-film/film-i-skolan/teman-och-projekt/filmen-ar-en-empatimaskin/> (hämtad 2017-11-06).

² Kvalitetsfilm skulle kunna betecknas som ett subjektivt sätt att gruppera filmer med begränsad kommersiell bärkraft men som bedöms ha ett högt konstnärligt värde. Se till exempel Filminstitutets definition här (sid 10): <http://www.filminstitutet.se/globalassets/dokument/interna-styrdokument/handlingsplan-for-insatser-inom-biograf-och-distributionsområdet-2008-2010.pdf> (hämtat 2017-08-01) Eller läs Lars Gillegårds sammanställning på sid 84-84 i *Öga för bio* där Harry Scheins klassiska definition redovisas.

³ Kompletterande eller komplementutbud brukar beteckna utbud på repertoaren som står i relation till det dominerande kommersiella utbudet. Definition lånad ur Ulf Slottes utmärkta *Var visas filmen?* (sid 4).

- Barn och unga har goda kunskaper om film och rörlig bild och ges möjligheter till eget skapande.
- Jämställdhet och mångfald präglar filmområdet.
- Filmen bidrar till att stärka yttrandefriheten och det offentliga samtalet.

Linköpings kommuns kultur- och fritidskontors bedömning är att det finns möjlighet att vara del av den utveckling som nu sker inom film- och biobranschen där mötesplatsperspektiv, demokratiperspektiv och det sociala sammanhanget får allt större betydelse i förhållande till reguljär filmvisning. Utredningen har därför till uppdrag att titta på hur, och om, en sådan verksamhet skulle kunna ta form i Linköping.

Mot bakgrund av ovanstående ska den här rapporten utreda möjligheterna att samordna kommunens olika film- och mediepedagogiska verksamheter för att på så sätt ytterligare fördjupa kommunens vision om ett rikt och diversifierat kulturliv.

Författaren till föreliggande rapport är anställd på Region Östergötlands kulturutvecklingsenhet och har arbetat med filmvisning och som filmutvecklare. I rollen som filmutvecklare har rapportförfattaren främst arbetat med filmkulturella frågor; film- och mediepedagogik samt biografutveckling och arbetar numera sektorsövergripande inom film- och biblioteksutveckling med medie- och informationskunnighet. Rapporten försöker ge svar på om rätt förutsättningar finns för att satsa på en komplementsbiograf och en utökad satsning kring mediepedagogik i Linköpings kommun. Beskrivningen och förslagen grundar sig i de intervjuer och synpunkter jag fått in under arbetet samt de erfarenheter jag har från filmutveckling och att själv bedriva filmvisningsverksamhet. Rapporten har därför som ambition att utröna hur filmen som konstform kan få en tydligare plats i Linköpings kulturliv och tangerar både värdet av filmen för skolutveckling och näringslivsutveckling.

Genomförande

Genom intervjuer och studier av skriftligt material som lokala undersökningar, utbudsbeskrivningar och kulturvaneundersökningar har utredaren skapat en bild av de lokala förutsättningarna för upplevelse och eget skapande av film i Linköping.

Under utredningen har utredaren tagit kontakt med aktörer lokalt som är ansvariga för filmfrågor eller arbetar aktivt med film och filmvisning, både enskilda filmskapare, civilsamhället, ideell sektor och företrädare för kommun, region och för Svenska filminstitutet.

Nulägesbeskrivning – filmen i Linköpings kommun

Här bearbetas intervjuerna med de olika personerna som deltagit i utredningsarbetet (lokala filmare och föreningar etcetera) och de olika verksamheterna som berör filmvisning och filmskapande i kommunen beskrivs.

Skolbio

Skolbio är filmvisningar på biograf med filmer utvalda för elever i främst grundskola. Vanligast är att kommunens kulturenhet organiserar och samordnar skolbion. Så ser det även ut i Linköping där sakkunnig för barn- och ungdomskultur ansvarar för

skolbioprogrammet. Visningarna genomförs två veckor under höst- och vårtermin på SF biostaden där man hyr in sig. Under höstlovet visas även en film på Eklunda bio. I Linköpings kommun erbjuds skolbio från förskola till gymnasium.

”Eftersom det i hög grad är mediernas bild av världen som styr våra tankar, åsikter och politiska beslut är det viktigt att skolan ger eleverna verktyg för att hantera sina medieerfarenheter. Om vi ska bevaka och utveckla demokratin krävs att framtidens medborgare har kunskaper om de mekanismer, värderingar och ekonomiska krafter som styr medieutbudet” konstaterar Filminstitutet.⁴

I den nyligen införda helstatliga filmpolitiken är ett av de 7 målen att ”Barn och unga har goda kunskaper om film och rörlig bild och ges möjligheter till eget skapande.”⁵ Här har förstås skolbion en viktig roll att fylla i att låta elever och barn möta rörliga bilder i en pedagogisk miljö där de får möjlighet att reflektera över de bilder de möter.

Nationellt finns en trend där skolbiobesöken minskar men i Linköpings kommun är underlaget och intresset stabilt. I en sammanställd statistik mellan åren 2010 – 2017 framgår att man i snitt haft 6 300 besök per år med en liten ökning varje år från 2012 och med rekord under 2016 med 9 270 besök.

Filmstudioverksamhet med slutna visningar

Cinemax har bedrivit sin verksamhet sedan 1970 och är medlemmar av Sveriges förenade filmstudios. I skrivande stund är medlemsantalet runt 150-200 personer, en minskning från filmstudios storhetstid då medlemsantalet var närmare 500. Intresset för filmstudios 24 filmer per år är stadigt och under vårterminen 2017 var medlemsantalet rekordstort. Till en av de två serier man kan lösa medlemskap till fick man till och med neka nya medlemmar då platserna sålde slut. Filmvisningarna har hittills skett på Läns museet och SF:s biograf. Till hösten 2017 förläggs alla filmvisningar till SF för att säkra ljud- och bildkvalitet.

Medelåldern bland medlemmarna är hög, men arbete pågår för att locka nya medlemmar, framför allt genom nya marknadsföringskanaler. Viktigt för filmstudion är en geografisk spridning på filmerna med betoning på Europa, Asien, Afrika och kvalitetsfilm från USA. Under vårterminen 2017 visades film från Italien, Kina, Frankrike, Polen m.fl. länder. Dessutom har ett samarbete genomförs med konsthallen Passagen och Folkuniversitetet kring en föreläsningsserie med flera framstående filmvetare.

Filmstudion är ett exempel på slutna filmvisningar som ofta kompletterar öppna filmvisningar på biograf. Konceptet bygger på att man löser ett medlemskap där klubben ger tillgång till en hel termins filmvisningar, ofta på en fast tid. Filmerna blir tillgängliga för filmstudion efter att den har gått upp på vanlig biograf. Filmstudioverksamheten har stått för ett alternativt utbud till de breda kommersiella filmerna och så även i Linköping. Cinemax styrelsemedlemmar lyfter att det är just kvalitetsfilmen som de brinner särskilt för och chansen att få ta del av andra språk, kulturer och en dramaturgi ”bortom Hollywood.” Båda intervjuade lyfter att det finns en demokratiaspekt i att få ta

⁴ Ur *Öga för bio* sid 91.

⁵ Regeringens filmpolitiska mål finns att läsa här: <http://www.regeringen.se/artiklar/2016/10/en-ny-filmpolitik/>

del av andra perspektiv och en annan typ av berättande och vill särskilt påpeka vikten av att barn och unga också får ta del av fler berättelser från fler språk- och kulturområden. I dagens läge, menar de intervjuade, är det viktigare än någonsin, att få möta olika tilltal och få redskap att kunna tolka det man ser. Båda de intervjuade lyfter att det vore önskvärt med en pedagogisk kompetens kopplad till en fortsatt kommunal filmvisningsverksamhet. Som exempel lyfter man satsningen Cinemax gjort på att nå ut till gymnasieklasser som har kommit till programserien "Filmakademin".

Företrädarna för Cinemax ser en fortsatt kommunal satsning på kvalitetsfilmen som mycket viktigt och beskriver Linköpings filmsalonger som ett steg i rätt riktning. Dock ser de att det skulle finnas många vinster i att samla en biografverksamhet med fokus på kvalitetsfilmen till en egen lokal som inte bara kunde handla om att visa film. Båda lyfter att de önskar en mötesplats med utrymme för både biografialonger och mötesytor att sammanstråla på efter filmvisningar.

Kårrullen var en annan ideell förening som mellan 1986-2012 visade filmer i Linköping för en sluten publik. Det var i samband med att Kårallén byggdes som föreningen startade. Filmerna visades på Nationernas hus/Forumteatern från och med 1998 och 2005 renoverades lokalerna och föreningen bekostade och installerade nya 35 mm projektorer och nytt ljud. Föreningen fyllde ett tomrum i filmutbudet och det fanns ett stort intresse även utifrån från filmintresserade (som inte var studenter eller medlemmar) som ville se kvalitetsfilm som annars inte fanns i stadens utbud. Man hade två visningar i veckan, måndagar och onsdagar och under höjdpunkten drog man ca 265 personer per visning. Det blev en boom efter Sagan om ringen-trilogin kring 2001 och man fick vid några tillfällen neka människor inträde, trots att Forumteatern hade 500 platser. Filmerna kom direkt från distributörerna och var lite billigare tack vare att de redan hade gått runt på biograferna. Filmerna kom till Kårrullen ungefär ett halvår efter att de hade haft svensk premiär. På så sätt kunde Kårrullens filmsättare även dra nytta av att filmerna redan var välkända och efterlängtdade hos publiken i Linköping. Föreningen utbildade sina egna maskinister och för att hålla koll på filmutbudet gjorde föreningen gemensamma resor till Stockholm och Göteborg filmfestival. När Forumteatern renoverades 2005 tappade man publik eftersom man inte lyckades nå ut med att föreningen skulle återuppta visningarna igen efter renoveringen. 2012 kom sedan digitaliseringsvågen och föreningen försökte få universitetet att göra den stora investeringen som krävdes i digital projektionsteknik men fick inget stöd. När stödet uteblev fördes diskussioner om bland annat lokalen Kupolen för att fortsätta visningar med digital visningsutrustning men planerna rann ut i sanden. Det blev början på slutet för föreningen som därefter stadigt minskade sitt medlemsantal. Under de sista terminerna visades filmer från dvd i klassrum på universitetsområdet och publiken och medlemmarna krympte i antal till ett 20-tal. Föreningen lades ned runt 2012.

Inom föreningen fanns ett stort filmintresse och tekniskt kunnande kring filmvisning och föreningens långa verksamhet vittnar om ett stort intresse för filmvisning och filmupplevelser i Linköping. Flera av de tidigare medlemmarna bor kvar i Linköping. Tidigare styrelseledamoten K-G Stenborg uppskattar initiativet med Linköpings filmsalonger. Han menar att det fyller ett viktigt tomrum efter Astorias nedläggning och som komplement till det ensidiga utbudet på SF:s repertoar. Han uppger dock att han önskar att filmvisningarna genomfördes i trevligare lokaler då SF:s salonger ofta är smutsiga och visningsteknik och komfort inte är optimal.

Linköpings filmsalonger

Hösten 2015 startade visningsverksamheten Linköpings Filmsalonger där kommunen hyr in sig på en av SF:s salonger och visar kvalitetsfilm; två visningar om dagen, sju dagar i veckan. Bakgrunden till denna satsning är en ambition från stadens sida att bredda det lokala filmutbudet och tillgången på kvalitetsfilm.

Det har handlat om 14 visningar per vecka (ej lov och större helgdagar) och biljettpriset har legat på 80 kr per film. Satsningen har varit framgångsrik och en ökning från 2 800 besök på under hela 2016 till 2 700 besök under enbart vårterminen, 9/1 – 30/4, 2017 visar på ett stadigt och ökande intresse.

Kommunen började med en festival för att undersöka intresset, och gjorde sedan en mindre utredning om förutsättningarna för att erbjuda invånarna ett alternativt filmutbud. I Linköpings kommun har man upplevt att värdet av ett brett filmutbud med filmkulturella upplevelser för allmänheten har varit viktigt och det har prioriterats genom den här satsningen.

Enligt Linköpings kommuns kulturvaneundersökning har Linköpings filmsalonger besökts av många Linköpingsbor och har på två år blivit ett populärt kulturval. Under de två år som Filmsalongerna har funnits med i kulturvaneundersökningens mätning har verksamheten snabbt gått upp i topp bland de kulturupplevelser som man tar del av. På frågan " Vilka av följande ställen har du besökt under de senaste tolv månaderna? 2016 jämfört med 2015, 2013 och 2010." svarar ca 60 % att de besökt Filmsalongerna, att jämföra med t ex Passagen konsthall eller Sagateatern som funnits längre men genererat besök av runt 20% av de tillfrågade. Besöken är även jämt fördelade mellan de olika åldersgrupperna som undersökningen ställer upp. En majoritet svarar att de även har gjort återkommande besök.

En enkätundersökning riktad till publiken genomfördes under september inför höstterminen 2017. ⁶ Enkäten distribuerades via sociala medier och hemsida <http://www.linkopingsfilmsalonger.se/>. Enkäten var tillgänglig under 1 veckas tid och fick totalt 87 svar. Sammanfattningsvis är satsningen på Filmsalongerna en mycket uppskattat verksamhet. Många tackar för att de alternativa filmvisningarna finns.

Men det finns stort utrymme för utveckling. På frågan om hur man skulle vilja se att verksamheten utvecklas finns många förslag som handlar om att göra filmbesöket till ett socialt möte med chans att få samtala om filmupplevelsen efteråt. Ett utökat utbud av filmer (som inkluderar klassiker och fler genrer, lokalproducerad film med mera) är också åsikter och önskemål som framförs.

En annan stor fråga som engagerar när respondenterna får chans att skriva fritt är visningsmiljön. Majoriteten ger visningsmiljön en 7:a på en 10-gradig skala. I fritext beskrivs önskemål om större salonger, fräschare och mer bekväma biostolar och att visningsmiljön var mer "unik". Några citat:

"Jag tycker det hade varit roligt om det hade varit lite annorlunda från en vanlig SF-biograf."

⁶ Resultatet av enkäten bifogas den här rapporten som bilaga.

"Hade velat att det skulle vara en annan känsla än att gå på bio "som vanligt". Tycker miljön ska spegla innehållet - av alternativ och unik film."

"Byt salong eller bygg om Filmstaden"

"Tycker det är ett bra och roligt filmutbud! Det som jag önskar förändras främst är lokalen och miljön."

Fler visningar och andra visningstider för fler målgrupper nämns också (till exempel dagbio för pensionärer, som några föreslår) liksom mer tematiskt innehåll såsom HBTQ-filmer, klassiker med mera.

Eklunda bio

I Linköpings kommun finns bygdegårdsbiografen Eklunda bio som visar film och live på bio under vinterhalvåret. Här förläggs även några av de skolbiovisningar som kommunen genomför. Under 2016 hade biografen 1806 besök.⁷

SF Bio Filmstaden

Filmstaden i Linköping invigdes den 12 december 1987. Biografen har 8 salonger med sammanlagt 974 platser.

Under 2016 gjordes 314 208 biobesök i Linköping.⁸ En intressant siffra att jämföra med den näraliggande och till invånarantalet jämförbara kommunen Norrköping, som hade totalt 268 883 besök, i en kommun där det både finns en komplementbiograf med tre salonger och en SF Filmstaden, även den med 8 salonger.

Filmskapande i skola och på fritiden

Sedan februari 2015 är Hanna Julinder anställd som mediepedagog på den kommunala konsthallen Passagen där Lars-Ove Östensson är verksamhetsansvarig. Passagen har till uppdrag från Kulturförvaltningen att driva medieverkstad som en resurs riktad mot kommunens skolor. Uppdraget omfattar 3 – 19-åringar.

Julinder och Östensson beskriver verksamheten som en verksamhet som fortfarande är i en uppstartfas. Medieverkstaden är öppen på halvtid med enbart en halvtidstjänst som även innefattar administration, marknadsföring och utveckling av verksamheten. Det betyder att man kan ha 3-4 pass i veckan med grupper om ca 15 (ofta halvklass) elever varje gång. Varje år nås 400 barn och unga av den mediepedagogiska verksamheten. Lars-Ove Östensson är ansvarig enhetschef för Passagen dit den mediepedagogiska verksamheten är förlagd. Han beskriver hur lokalerna som i dag används för verksamheten skulle behöva bli större för att verksamheten skulle kunna utvecklas. Just nu är den mediepedagogiska verkstan "trångbodda" i konsthallen Passagens lokaler, en inneboende småskalighet blir då en förutsättning för verksamheten och den blir svår att utveckla och det blir svårt att skapa en större kapacitet.

I dagsläget erbjuds inte filmskapande som ett alternativ i den kommunala kulturskolan i

⁷ Uppgifter hämtade ur Filminstitutets biografstatistik. Sedan 2017 kan Filminstitutet inte längre föra statistik över antalet filmbesök i Sverige efter filmavtalets upplösning. <http://www.sfi.se/sv/statistik/>

⁸ Även den här uppgiften är hämtad ur Filminstitutets statistikdatabas.

Linköpings kommun.

Digitaliseringen av skolan har länge varit på gång och skett i flera steg. Hösten 2017 förstärks målen i läroplanen kring digitalt kunnande i och med den digitaliseringsstrategi för skolan som regeringen beslutar om. I strategin finns mål för vad det digitala lärandet innebär och här är medie- och informationskunnigheten (inklusive filmkunnigheten) en viktig aspekt:

”Utbildning i skolväsendet ska bidra till att barn och elever utvecklar förståelse för hur digitaliseringen påverkar individen och samhällets utveckling. Alla barn och elever ska ges möjlighet att utveckla sin förmåga att använda digital teknik, vilket också blir alltmer avgörande för det kommande arbetslivet. Barn och elever ska också ges möjlighet att utveckla ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik, för att kunna se möjligheter och förstå risker och för att kunna värdera information. Det handlar bland annat om att utveckla elevernas medie- och informationskunnighet dvs. kunskap och förmåga att finna, analysera, kritiskt värdera och skapa information i olika medier och kontexter.”⁹

I strategin betonas också vikten av att alla inom skolväsendet arbetar för skolans digitalisering och att skollära och lärare har kompetensen att driva digital utveckling respektive undervisning. Vidare betonas strategin vikten av att skolan samarbetar med och involverar det omkringliggande samhället i form av näringsliv, civilsamhälle, akademi och andra, för att ”bidra och interagera i moderniseringsarbetet genom att kontinuerligt utforska och tillämpa nya digitala möjligheter”.

I Linköpings kommun finns en digitaliseringsstrategi som sträcker sig fram till 2019 och som också betonas vikten av att integrera digitaliseringen i skolan. Man skriver bland annat att ett av de prioriterade åtgärderna för kommunens arbete är ”digitalisering som förstärker lärande”. Här betonas att utbildningen i förskola och skola ska stärka elevers förmåga till kritiskt tänkande, kreativiteten, samarbete och kommunikation genom att integrera informations- och kommunikationsteknik i lärandet och som verktyg för kunskapssökande och skapande.¹⁰ Som ett led i strategiarbetet har alla elever fått tillgång till egna lärplattor som används i den dagliga undervisningen med målet att satsningarna ska leda till att eleverna utveckla sin digitala kompetens och får nya verktyg för att uppnå läroplanens mål. Parallellt satsar kommunen på utbildning och fortbildning av förskolans och skolans personal. Utbildningarna samordnas av kommunens didaktikcentrum som har till uppgift att driva utveckling av skolan mot ökad måluppfyllelse.

Studiefrämjandet i Linköping

Studiefrämjandets medieverksamhet i Linköping och Östergötland räknas som en av de största inom Studiefrämjandet nationellt med 25 % av den totala medieverksamheten inom studieförbundet. Från början var Studiefrämjandets verksamhet viktig för deltagare eftersom det var där den tekniska utrustningen fanns. Den tekniska utvecklingen har inneburit att teknik som förut var dyr och svår att komma över numera går att ha i varje dator och telefon. Förut fyllde därför Studiefrämjandet en viktig funktion genom att det var där både kompetensen och utrustningen fanns. Numera har

⁹ Ur Nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet. Sid 6.

¹⁰ En digital agenda för Linköping 2017-2019 sid 12.

efterfrågan på den tidigare så exklusiva utrustningen sinat men kompetensen kring filmskapandets övriga aspekter efterfrågas fortfarande. I Linköping genomförs mellan 1- 2 000 studiecirkeltimmar inom medieverksamheten per år (att jämföra med till exempel Norrköping där ca 2 000 studiecirkeltimmar genomfördes förra året i samma kategori). Verksamheten engagerar ett 100-tal personer i sina studiecirkel inom film och media varje år. Förutom studiecirkelverksamheten som bedrivs av cirkelmedlemmarna själva (med introduktion och vid behov mer handledning av Studieförbundet pedagoger) har Studieförbundet anordnar föreläsningar och workshops och under flera år har ett filmkollo för tjejer bedrivits i studieförbundets regi. Finansieringen för filmkollot har då kommit från Film i Öst och KE Westmans stiftelse. Under sommaren 2017 hölls även filmläger för ensamkommande på Elsas hus där mycket av filmverksamheten är förankrad i Linköping. Bland annat arrangeras prisutdelning och filmvisning av den nationella tävlingen Noomaraton på Elsas hus varje höst på uppdrag av Film i Öst.

Precis som flera andra som den här rapporten har intervjuat betonar verksamhetsansvariga Ghazi Baghlanian och Gustav Skogens, vikten av att satsa på film- och mediepedagogik. Studieförbundet har ofta varit ute i skolor och hållit workshops i eget skapande och de märker att här finns fortfarande stora behov och den kompetens som studieförbundet har byggt upp kring filmpedagogik. Linköping har i den här bemärkelsen varit ett centrum för filmpedagogik i länet eftersom det är här verksamheten har varit störst. Studieförbundet har länge varit en samarbetspartner till Linköpings kommun och bidrog bland annat i processen som ledde fram till den mediepedagogiska verksamhet som i dag är inhyst på Passagens konsthall och som först drevs av Studieförbundet på uppdrag av kommunen. På frågan om vad Studieförbundet ser att en samlad filmverksamhet skulle kunna ge blir svaret långt. Och det börjar med visningsrummet, menar de. Både det faktum att det i dag saknas en komplementbiograf i Linköping som kan stå för breddat filmutbud och att utbudet på den befintliga kommersiella biografer blir mer och mer inriktat på blockbusters och storfilm, gör att en annan mötesplats för kvalitetsfilmen blir viktigt, menar de. Båda menar att intresset för film utanför den kommersiella fåran finns. Det gäller bara att göra tillgången enkel. Där tror framför allt Ghazi Baghlanian att det skulle göra skillnad att erbjuda en visningsplats som är dedikerad för kvalitetsfilmen och att den kan behöva särskiljas till en särskild plats och sättas i ett större sammanhang. Med det menar han en satsning både på filmvisning och på film- och mediepedagogik. Det är två delar som måste gå hand i hand i dag. På så vis vore lokaler speciellt dedikerade till kvalitetsfilmvisning, filmpedagogisk verksamhet och skolbio önskvärt, enligt Studieförbundets representanter. Ur ett filmarperspektiv kan det också vara viktigt, menar både Skogens och Baghlanian. Att ha en naturlig mötesplats där lokal film kan visas och de egna lokala filmproduktionerna testas på en stor duk, är viktigt för en filmare i utveckling, menar de.

Filmproduktion i Linköpings kommun

I en nyligen framtagen rapport producerad av Film i Öst och genomförd av Inger Scharis konstateras att "Östergötland har en ung professionell filmbransch, där 65 procent av filmarna är under 30 år."¹¹ "En professionell filmare kan definieras som en person som helt eller delvis är sysselsatt inom filmbranschen och uppstår ekonomisk ersättning för

¹¹ Rapport Professionell film i Östergötland sid 8

sitt arbete. Det är troligt att de flesta professionella filmare antingen är anställda vid ett företag eller driver egen verksamhet i bolagsform. Enligt allabolag.se (internettjänst med företagsinformation som bygger på offentlig information) finns 173 företag och ideella organisationer i Östergötland som uppgivit att de arbetar med film i någon form. 51 har sitt säte i Linköping.", enligt rapporten.¹²

Professionell filmproduktion är ett område med god tillväxtpotential. Filminspelningar skapar goda regionalekonomiska värden, och kan bidra till utvecklingen av både näringsliv, kulturliv, turism och utbildning.¹³ Framgångsrika filmproduktioner skapar också en attraktivitet för stad och kommun, vilket i sig kan fungera som tillväxtfaktor. Det påverkar invånarnas självbild och företagsetablering och besöksnäringens möjligheter i positiv riktning. Under 2018 startar inspelningen av 5 långfilmslånga professionella filmproduktioner i Linköping kring Mons Kallentofts deckarromaner. Här uppstår många chanser till arbeten och fortbildning för lokal filmbransch. Inspelningarna kan få positiva och långsiktiga effekter för Linköping som stad och filmen som lokal näringslivsgren. De 5 tv-filmsinspelningarna kommer att kunna generera arbetstillfällen inom filmområdet i Linköping. För rapportens räkning har några verksamma i Linköping intervjuats om sina förutsättningar för filmskapande i Linköping.

Grytfilm drivs av Gustav Andersson och Martin Hultgren och har sitt säte i Linköping. De producerar reklam- och informationsfilm och när de kan genomför de även egna filmprojekt. En kombination som är vanlig bland de många produktionsbolag som finns i Linköping och Östergötland. Båda är uppvuxna i Linköping och har utbildats genom studier på gymnasiet och genom Studieförbundet Verksamhet. De ser positivt på att stora nationella filminspelningar förläggs till Linköping. För Grytfilm skapar det arbetstillfällen och chans att träffa branschkollegor som man i senare skeden kan samarbeta med i andra projekt. Det ger också chans till kompetensutveckling och nationella nätverk som annars är svåra att nå. De fortsätter med att beskriva hur det annars är svårt att hitta likasinnade och kompetenta branschkollegor i Linköping och att de flesta finns i Norrköping. På frågan om vad de behöver som filmare så nämner de att mötesplatser är viktiga. Mycket arrangemang kring film görs i Norrköping och de har t ex upplevt att mycket av den regionala talangutvecklingsverksamheten har varit förlagd till Norrköping. Att åka över en kväll för att ta del av en workshop eller föreläsning är saker som är svåra att hinna med. De skulle även själva vilja dela med sig av sin kunskap till yngre filmintresserade ungdomar och nämner att de gärna vill föreläsa eller hålla i workshops. Att få chans att visa egna filmer på bioduk är viktigt och vid ett tillfälle arrangerade de själva en filmvisning dit 200 personer kom för att se deras kortfilm. Det här gav mersmak och båda berättar om behovet av att få möta publiken för att få respons på det man har skapat. Både Gustav och Martin ser att en mötesplats där filmare kan möta både en egen publik liksom ta del av andras verk och få chans att träffa aktuella filmskapare som gästar med sina filmer, är viktigt för att utveckla sig själv som filmskapare.

Gustav Skogens som är verksam både som frilansande filmare och inom ett studieförbund som verksamhetsutvecklare, betonar även han att det är viktigt med

¹² ibid sid 4.

¹³ Se till exempel *Förstudie Filmfond Blekinge och Kalmar län*

mötet mellan professionella och nybörjare eller talanger. Här har bion ofta haft en viktig funktion för att kunna inspirera nya generationer av filmskapare. Det är oslagbart att få träffa en filmskapare efter en filmvisning och få chans att höra om metoder och tankesätt, strategier och knep. Sådant gör att man växer som filmskapare, betonar även Gustav. Att även få en chans att testa en färdig film på en professionell biograf är viktigt och den möjligheten vet Gustav att man har i Norrköping där biografen Cnema ofta ställer upp när filmare vill testa sina färdiga produktioner under professionella förhållanden. Gustav pekar på satsningen Norrköpings kommun har gjort som han anser vara mycket smart; att samla mediepedagogik i samma hus som filmvisningsverksamheten har varit en bra kombination för att lära upp en ny generation filmskapare och filmtittare. I dag har barn och unga behov av att både själva få uttrycka sig kreativt och att få ta del av film anpassad till målgruppen i en trygg och barnvänlig miljö, något som Gustav menar har uppnåtts på Cnema. Även Gustav ser positivt på att en stor filmproduktion kommer att genomföras i Linköping. Han menar att det ger en snabb uppväxling av kompetens bland lokala filmskapare och ser att det kommer att generera nya nationella kontaktnät som är mycket värdefulla att ha för att ta sig vidare i branschen. Till sist skickar Gustav med att han tror att fler filmare kommer att se möjligheten med att arbeta eller förlägga projekt till Linköping nu när man ser att det är möjligt att spela in film i staden.

SWOT-analys

Läget för filmen i Linköpings skulle utifrån ovanstående nulägesbeskrivning kunna gestaltas i en SWOT-analys.

<p>Styrkor</p> <ul style="list-style-type: none"> - lång tradition av filmvisningsverksamhet - väletablerad och välbesökt skolbio med uppåtgående trend - stor kompetens kring filmpedagogik hos Studieförbundet och Passagens verksamhet - stor filmintresserad publik med engagemang - flera motiverade unga filmskapare som vill fortsätta att vara verksamma i sin hemkommun. 	<p>Möjligheter</p> <ul style="list-style-type: none"> - förstärkning av biografinfrastrukturen - många biografbesök per år - Nationellt intressant tv-filmsinspelning - Arbetstillfällen runt Den femte årstiden för unga filmskapare i kommunen och regionen. - Fler filminspelningar i Linköping i kölvattnet av Den femte årstiden. - Film- och mediepedagogisk satsning - Stöd till filmproduktion - Större satsning på kvalitetsfilm
<p>Hot</p> <ul style="list-style-type: none"> - Filmskapare m.fl. drar sig från Linköping om satsningar uteblir. - Det kvalitativa filmutbudet fortsätter att minska på kommersiella biografer och mindre permanenta/långsiktiga satsningar väger inte upp bristen på brett utbud. - Studieförbundets verksamhet skärs ner - Barn- och ungas tillgång till kvalitativ filmkultur försämras. 	<p>Svagheter</p> <ul style="list-style-type: none"> - underutvecklad biografinfrastruktur - Brist på produktionsstöd till film - Samordningsbrister lokalt för filminspelningar - Visningslokal för kvalitetsfilm otydlig - Otydlig mötesplats för filmintresserade - för små eller otillräckliga lokaler för filmpedagogisk verksamhet - Film- och mediepedagogik saknas som ett spår i Kulturskolans utbud - Svårt att samordna mediepedagogisk

	verksamhet med skolbioverksamheten. - För liten kapacitet att nå många barn och unga i den mediepedagogiska verksamheten på grund av utrymmes- och resursskäl
--	--

Sammanfattning film - och medieområdet i Linköping

Några av de viktigaste aktörerna som berör film - och mediesektorn i Linköping i dag

- Fria filmare och kommunikationsbyråer: från unga frilansare eller grupper till mer etablerade företag inom framförallt reklamfilm- och informationsfilm men från och med 2018 kommer även professionell långfilmsproduktion att genomföras i kommunen. Enligt en nyligen publicerad rapport från Film i Öst finns 54 registrerade företag i Linköping som arbetar med rörlig bild.
- Utbildningsanordnare: MTU-Gymnasiet, LBS Kreativa gymnasiet, Linköpings universitet med bland annat kulturvetarprogram, medieteknikprogram, Passagen konsthalls mediepedagogiska verksamhet, IKT-utvecklare inom kommunal förvaltning, kommunal skolbioverksamhet
- Filmförening: Cinemax med regelbundna filmstudiovisningar och kringarrangemang.
- Mediekoncernen NTM Media AB med bland annat Östgöta Correspondenten, Corren.se, 24Corren och Mera Linköping.
- Film i Öst
- Kulturinstitutioner: Östergötlands länsmuseum, biblioteksverksamhet, Östgötateatern, Elsas hus, Konsthallen Passagen, mfl.
- Folkbildningen med Studieförbundet i spetsen.
- Den växande dataspelsbranschen med medieteknik och annat näraliggande näringsliv, t ex runt satsningen East Sweden Game, VR-spel och annan typ av visuell kultur.

Kulturella mötesplatser i Linköpings kommun

I Linköping finns ett antal publika mötesplatser där olika kulturformer har ett utrymme. Här följer en kort beskrivning av några av dessa som kan beskrivas som viktiga för flera målgrupper av kulturkonsumenter och kulturutövare i Linköping.

Skylden

Under 2016-17 har en utredning om Skylden-området genomförts i Linköpings kommun. I dagsläget har Studieförbundet bedrivit musik- och kulturverksamhet i lokalerna och efter utredningen föreslås nu att Skylden ska utvecklas till ett viktigt kulturellt centrum i Linköping, som en del av ett evenemangsstråk som ska sträcka sig från Saab Arena till Linköping Konsert och kongress. Utredningen konstaterade att de föreningar och intressenter som i dag har ett engagemang för Skylden har en tro på mötet mellan olika

generationer och möjligheten att samlas över kulturella uttryck. Man konstaterade att det finns behov av sociala ytor att samlas på både dag- och kvällstid. Rapporten konstaterade att Skylten bör bli ett kulturcentrum och utifrån tankarna från intressenterna i området har det skapats en verksamhetsidé kring den framtida driften av området. Verksamhetsidén beskrivs på följande sätt:

- En grogrund för olika kulturella uttryck där skapandet står i fokus
- En inkluderande och öppen mötesplats där olika kulturella uttryck får mötas och berika varandra
- En flexibel mötesplats med förutsättningar för lokal, regional och nationell och internationell samverkan
- En mötesplats plats där aktörerna upplever delaktighet och känslan av att ingå i ett större sammanhang
- En attraktiv miljö där upplevelsen inspirerar både aktörer och besökare.
- En kulturgenerator som möjliggör växelverkan mellan ideella och professionella aktörer, samt näringsliv

Elsas hus

Elsas hus riktar sig till unga i åldern 15-25 år. I Elsas hus kan individer och föreningar låna- och hyra lokaler och utrustning, i många fall gratis. Förutom lokaler för dans och teater har de även en lokal med ca 35 platser som används som biograf. Här visas film i en sal med gradängar och biofåtöljer med digital visningsteknik från dvd eller från dator.

Sagateatern

Sagateatern används i första hand för barnteater, lokala teatergrupper och professionella gästspel. Lokalen har runt 200 sittplatser och är en populär och viktig lokal för de lokala teaterutövarna och den lokala scenkonsten.

Filmvisning i ett regionalt och nationellt perspektiv

I promemorian *Framtidens filmpolitik* lyfts biografens roll fram. "Biograferna har en unik betydelse för filmkonsten och som kulturella mötesplatser i hela landet. Framtidens filmpolitik ska bidra till utvecklingen av de traditionella visningsformerna, men också ta tillvara de möjligheter som de nya digitala visningsformerna erbjuder." ¹⁴

I regeringens proposition står även att läsa att: "Ur tillgänglighetsperspektiv är det angeläget att så många kommuner som möjligt har en lokal biograf, gärna kopplad till ett lokalt kulturhus där bibliotek, lokaler för konstnärlig verksamhet, föreningsliv, verksamheter för barn och unga och folkbildning är naturliga delar. Den lokala närvaron och kändedomen bidrar positivt till biografernas möjligheter till aktivt publikarbete när det gäller t.ex. att nå nya grupper och att målgruppsanpassa marknadsföringen av repertoaren."¹⁵ Ett av den nationella filmpolitikens 7 mål är också att "Allt fler ser värdefull film som sprids och visas i olika visningsformer i hela landet."

Flera rapporter konstaterar precis som regeringens proposition vikten av ett

¹⁴ Kulturdepartementet, *Framtidens filmpolitik* (Ds 2015:31), sid 5.

<http://www.regeringen.se/rattsdokument/departementsserien-och-promemorior/2015/05/ds-201531/> (hämtad 2017-08-10)

¹⁵ *Mer film till fler – en sammanhållen filmpolitik* (2015/16:132)

<http://www.regeringen.se/rattsdokument/proposition/2016/03/prop.-201516132/>

kommunalt engagemang liksom framgången på de orter där en kommun driver eller kontinuerligt stöttar biografverksamhet. Lars Gillegård i boken *Öga för bio* om kommunerna som en outnyttjad resurs som behöver ta ett ansvar för den lokala filmkulturen.¹⁶

Kvalitetsfilmen och komplementbiografen

Med komplementbiografer så avses enligt Svenska Filminstitutets definition biografer som visar ett kompletterande utbud, bestående till minst 30 % av filmer från Europa (exkl. Sverige) och övriga världen (exkl. USA), vilka når färre än 150 000 besökare vardera på den svenska biomarknaden. Denna definition rör alltså biografernas filmutbud och inte ägarbilderna.¹⁷

Digitaliseringen, som på många sätt har varit positivt för utbudet och den rörliga bildens möjligheter, har även fått andra mindre positiva konsekvenser för innehållet på biograferna. Stora filmer har fått mer tid på repertoaren och smala filmer har fått mindre speltid vilket har gjort det svårare för kvalitetsfilmen att få plats på repertoaren samtidigt som utbudet blivit mer likriktat. Den låga kopiekostnaden som digitaliseringen har inneburit, har gjort att det är enklare för biografen att få den digitala filmen närmare premiären än tidigare men för distributören har kostnaden inte nödvändigtvis sjunkit då kopiekostnaden inte är den enda kostnaden vid en filmsättning. Varje digital filmkopia visas också färre gånger på varje biograf än tidigare varför fler kopior av filmen krävs för att uppnå samma antal föreställningar som innan digitaliseringen.

Komplementbegreppet skulle också kunna tillåtas omfatta särintressen och särskilda genrer som inte annars får plats i det kommersiella utbudet, där traditionell kvalitet är ett av flera kriterier.¹⁸ Om man ser en komplementbiograf utifrån det här perspektivet, blir det en kulturell mötesplats och arena där invånarna i staden får möjlighet att påverka programsättningen och visningsarenans utbud i dialog med biografägaren. Det här är ett förhållande som är svårt går att uppnå med en kommersiell aktör, men som i en kommunal regi skapar demokratiskt inflytande och engagemang kring filmen som konstform. Då kan en biograf repertoar innehålla lokala produktioner, liksom amatörprojekt och barn- och ungas egna filmer.

Stöd till biografer

Sedan 2017 finns ett nytt stöd att söka för nyetablering av biograf på orter där kompletterande utbud saknas eller där det finns starka önskemål från lokalsamhället att en sådan bör etableras.¹⁹ Inför utlysningen av den första stödomgången genomförde Filminstitutet undersökningen *Stöd till nya biografer? Ett underlag inför fortsatt arbete* för att undersöka hur ett nytt stöd bäst skulle kunna komplettera befintliga stöd och stötta de organisationer som vill starta upp en biograf. Svenska Filminstitutet delar sedan många år ut stöd till biografer, bland annat för publikarbete och teknisk upprustning. Frågan om nyetablering av biografer har aktualiserats efter digitaliseringen och blev möjligt i och med den nya helstatliga filmpolitiken. Digitaliseringen har som tidigare nämnts gett upphov till nya visningsmönster, där

¹⁶ *Öga för bio* sid 61.

¹⁷ *Stöd till nya biografer* Åsa Garnert

¹⁸ Ur *Arenan – en kommunal biograf* sid 34.

¹⁹ <http://www.filminstitutet.se/sv/sok-stod/filminstitutets-stod/biografstod/stod-till-nya-biografer/> (Sida hämtad 2017-08-01)

bland annat kvalitetsfilmens plats och ställning har minskat.

Det nya stödet har delats upp i två delar, ett tekniskt stöd och ett marknadsföringsstöd. Det tekniska stödet kan ges till inköp och installation av teknisk utrustning (till exempel projektor, ljudutrustning med mera) och kan uppgå till 300 000 kr per salong. Marknadsföringsstödet kan gå till marknadsföringspersonal, annonsering, lanseringskampanj med mera och kan som mest uppgå till 150 000 kr per biograf. Båda stöden måste sökas i förväg.²⁰

Filminstitutet har även flera andra stöd som riktar sig till biografier för att stötta biografmångfalden och utbudet av kvalitetsfilm i Sverige. Det handlar till exempel om stöd till lokalt publikarbete, och stöd till Stöd till biografägare för öppna visningar av film som fått lanseringsstöd. Syftet med det sistnämnda stödet är att uppmuntra till visning av svensk och utländsk kvalitetsfilm.

Regionalt stöd finns att få av Film i Öst som är Östergötlands lokala resurscentrum för film och där är visningsverksamhet en prioriterad fråga. Film i Öst kan inte bistå med ekonomiska medel utan kan i stället fungera som ett stöd och bollplank i form av kunskapsförmedling eller fortbildning kring programsättning och publikarbete, drift med mera.

Boverket kan ge stöd till kulturlokaler. 30 % medfinansiering från kommunen i fråga krävs. Bidraget ges till kulturlokaler som ägs och drivs av någon annan än staten. Exempelvis museer, teater- och konsertlokaler, konsthallar och liknande. För att ett projekt ska få bidrag ska det bedömas vara angeläget och aktuellt ur ett lokalt och regionalt kulturpolitiskt perspektiv. Behovet av lokalen ska styrkas i ansökan.²¹

Biografen som mötesplats och socialt rum

Det offentliga rummets betydelse som mötesplats är mångbottnad och de möten som äger rum i det är av många olika slag.²² Många betonar i dag vikten av fysiska mötesplatser för att främja demokratin.

I *Öga för bio* utvecklar författaren idén om biografen som ett demokratifrämjande rum och visar på exempel för hur biografen kan bli en viktig lokal debattarena för offentliga samtal. Bland annat beskrivs hur programarbetet kan bidra till dialogen medborgare emellan. Som exempel tas Bio Kontrast, en komplementverksamhet på Folkets bio i Leksand, där arrangörerna med stor kreativitet utnyttjar filmens ämnen och potential till samtal. Som exempel ges ett samtal om ett allt större samhällsproblem i regionen: organiserad brottslighet i Dalarna. För att få till en medborgardialog om problemet arrangerades filmvisning och samtal. Utgångspunkt blev filmen *Gomorra* om den italienska maffian och efter samtalet följde ett publik samtal där invånare finns ventilerat sina åsikter.²³

Omkring 17,3 miljoner besök gjordes till biografföreställningar i Sverige 2016 och varje

²¹ <http://www.boverket.se/sv/bidrag--garantier/kulturlokaler---icke-statliga/> (informationen hämtad 2017-08-01)

²² ur forskningsrapporten Stadens möjligheter

²³ *Öga för bio* sid 93-94.

svensk går på bio ca 1,8 gånger per år. I Östergötland ligger snittet något under rikssnittet på 1,5 besök per person.²⁴ I en rapport från Svenska filminstitutet från 2011 där ett antal mellanstora städers filmutbud analyseras med anledning av Astoria Cinemas konkurs, konstaterades att det bör finnas publikunderlag för en komplementsbiograf i Linköping. Efter nedläggningen av Astorias biograf i Linköping halverades nästan antalet premiärsatta titlar som kan kategoriseras som kvalitetsfilmer från Europa och övriga världen. Då konstaterades att eftersom biografen fortfarande är huvudfönstret för ny film kan detta ses som ett demokratiproblem.²⁵ I och med satsningen på Linköpings filmsalonger vänder den långvariga trenden med färre premiärsatta titlar, men fortfarande finns det utrymme för att tillgängliggöra fler filmer och ge ett fönster mot världen för Linköpingsborna.

Både Lars Gillegård, mångårig filmkonsulent hos Våra gårdar, liksom Film Stockholms utredare Ulf Slotte, konstaterar vikten av att kommuner tar ett ansvar för filmen: Även de kommersiella aktörerna vittnar om svårigheter att hitta platser för etablering på marknadens villkor. Ett kommunalt engagemang har visat sig vara nyckeln på många platser.²⁶

En förutsättning på flera platser för att filmen och biografen ska ha en plats i det lokala rummet är att kulturen finns med i den långsiktiga stadsplaneringen. Det krävs samverkan mellan visningsaktörer samt det offentliga och privata i planeringsprocesser för stadens utformning. Filmen måste finnas med i planeringen från början för att varaktiga visningsverksamheter ska kunna etableras.²⁷

Biografen fyller fler funktioner än att vara en plats för konsumtion av rörlig bild. Trots att konkurrensen från andra visningsfönster stadigt ökar så är biografens marknadsandel konstant i relation till andra visningsfönster. Förklaringen till detta kan vara biografens dragningskraft som mötesplats, som plats för den kollektiva upplevelsen och den goda tekniska kvaliteten.²⁸ Det är antagligen också av just dessa anledningar som biografen fortsätter att vara det viktigaste och första fönstret för ny film och varför biografen är fortsatt viktigt för att lansera ny film. Kombinationen av komponenter som den kollektiva upplevelsen som delas av andra på en fysisk plats, ostördheten och koncentrationen av att se en film i lugn och ro, gör att biografen fortsätter att vara ett rum som många söker sig till.²⁹

Exempel från andra kommuner

Det finns många goda exempel på visningsverksamhet som på olika sätt har etablerat sig som en arena för komplementfilmen och som blivit en viktig kulturell mötesplats i de kommuner där verksamheterna är förlagda. Nedan följer tre exempel med olika

²⁴ Ur *Filmåret i siffror 2016*

²⁵ *Filmutbudet i mellanstora städer - Kortfattad översikt 2001-2011* sid 3.

²⁶ Ur Ulf Slottes rapport *Var visas filmen - Om förutsättningarna för visning av film i Stockholms län*. Sid 7. Rapporten finns att läsa här: http://kultur.sll.se/sites/kultur/files/Rapport-Var-visas-filmen-2016-FS_0.pdf (hämtad 2017-08-05)

²⁷ Ibid sid 28.

²⁸ Ibid sid 10.

²⁹ *Öga för bio* sid 118.

driftsformer.

Cnema i kommunal regi

Norrköpings kommuns filmverksamhet har en lång historia. Filmvisningsverksamheten började redan i slutet av 1960-talet som en filmstudioverksamhet förlagd till Norrköpings Konstmuseum. Verksamheten omfattade Bio Harlekinen (kvalitetsfilm) och barnfilmvisningar, ledd av filmkonsulenten Rolf B Jansson under 1970- och 1980-talet. Visningar för skolan samordnades centralt genom dåvarande skolkontoret. Efter en omorganisation i början av 90-talet förde skolbion en tynande tillvaro. Någon barnfilm visades inte in på 1990-talet. Under 1970-talet hade Bio Harlekinen, exklusive skolbio, i snitt 8 000 besökare per år. I början av 1990-talet sjönk antalet besökare till omkring 4 000 per år. 1998 tog Kultur- och fritidsnämnden initiativet att starta upp en mer samlad filmverksamhet och anställde filmkonsulenten Johan Karlsson. Besökssiffrorna steg åter till 10 000 per år. Det ökade intresset berodde då bland annat på mer marknadsföring av Bio Harlekinen, biografen Sandrews nedläggning 1999 och framväxten av Campus Norrköping.

På Bio Harlekinen visades kvalitetsfilmer från hela världen som biobesökarna annars skulle gå miste om, filmer som de kommersiella aktörerna oftast inte är intresserade av och i Norrköpings kommun resonerade man så att en kompletterande biografverksamhet är bra för hela biografnäringen på en ort. Det hade tidigare exempel från t ex Örebro, Malmö och Helsingborg redan visat och det visade sig vara lika sant i Norrköpings fall. Om det finns ett större utbud av film, både smalare och mer kommersiell, ökar intresset totalt på orten för att gå på bio. När Sandrews biograf lade ned runt 2000 blev intresset för den kommunala filmvisningsverksamheten ännu större. Men visningstekniken var föråldrad och en tekniksatsning skulle vara bortkastad i de befintliga lokalerna som ändå skulle behöva anpassas ytterligare för att fungera som biografverksamhet. Därför tog Kultur- och fritidskontoret initiativ 2005 till att utreda filmverksamheten i kommunen med ambitionen att skapa en utökad filmverksamhet med skolbio, kommunal biovisning och mediepedagogik. Det visade sig under 2006, vid närmare lokalmässig utredning, att Sandrewslokalerna som först var påtänka som nya lokaler för visningsverksamheten var olämpliga för film- och mediepedagogisk verksamhet, och i samverkan med Lokalförsörjningsenheten fortsatte letandet efter lämpliga lokaler. Under hösten 2006 föddes idén om en samlokalisering med det Visualiseringscenter som då var under projektering. Ytterligare en utredning 2007 om den mediepedagogiska verksamheten i kommunen kunde konstatera att ett flertal aktörer (kulturskola, mediecentral, skolor med flera) bedrev mediepedagogisk verksamhet som skulle kunna samordnas. Förslaget från utredaren Mia Sas blev en mediepedagogisk plan för Norrköpings kommun. Det var de här omständigheterna som lade grunden för det som i dag är Cnema.

Johan Karlsson, enhetschef på Cnema, som var med och projekterade den nya biografen beskriver hur de resonerade kring en hållbar visningsverksamhet som skulle kunna växa och följa med befolkningsökning och ett ytterligare växande intresse för rörliga bilder. Det man ville skapa var en driftsäker filmverksamhet som skulle kunna leva upp till besökares krav på en hög standard för biobesök och filmpedagogik. Man talade i termer av att utsmyckningar, utrustning, storlek på salonger med mera, skulle leva upp till den typ av biografupplevelse som erbjuds av kommersiella aktörer, eftersom publikens förväntningar i dag är lagd på den nivån. Därför valde man att skapa en

biograf med tre salonger, en med 200 platser för evenemang och skolbioverksamhet som i dagsläget ofta fylls när nationella och ibland internationella storbesök gästar biografen, en mellanstor salong med 65 platser och ytterligare en liten med 40 platser. Den tidigare visningsplatsen Harlekinen hade 86 platser. Inför projektet fick man publikutvecklingsstöd i tre år från Svenska filminstitutet vilket hjälpte mycket och man räknade på ett publikestimater för tre år framåt. När den nya biografen öppnade 2011 dubblade man antalet besök från 10 000 till 20 000 besök. Nu, efter 7 års tid har Cnema totalt 50 000 besök om året, vilket ligger i de beräkningar som gjordes redan under projekteringen. Johan Karlsson menar att det var viktigt och riktigt att man gjorde publikberäkningarna. Det blir också tydligt i backspegeln att det var absolut nödvändigt att ha både en större evenemangsalong för föreläsningar, konferenser, skolbio, diverse filmfestivaler och andra events (något som blivit viktigare och viktigare generellt för biografverksamheter) och att kunna sprida visningarna på tre salonger. Johan poängterar särskilt att om de skulle haft mindre lokaler skulle det inte finnas utrymme att växa och verksamheten skulle då ha haft en inbyggd småskalighet. Nu kan Cnema fortsätta att fungera i många år framöver tack vare lokalerna som fortfarande har kapacitet att ta emot ännu fler besök framöver.

Biografen fortsätter i dag på samma linje som under den ursprungliga Harlekinen-tiden med ett utbud fokuserat på kvalitetsfilm och komplementsutbud med filmer från hela världen som annars inte skulle komma till Norrköping. Men även större och mer omtalade filmer visas som ett komplement. Biografen har stabila samarbetspartners som bidrar med publik och program. Bland annat finns en välutbyggd seniorbioverksamhet med månatliga program tillsammans med föreningarna SPF, SKPF och PRO samt Senioruniversitetet. Som ytterligare komplement arrangeras program kring ny finsk film (eftersom kommunen är finskt förvaltningsområde), babybio, skräckfilmskvällar och tematiska satsningar i samarbete med till exempel kommunens globala veckor med mera. Dessutom har Cnemas mediepedagogiska verksamhet ansvar för den kommunala kulturskolans filmverksamhet på eftermiddagarna och under sommar- och höstlov arrangeras filmkollon för barn- och unga. Biografen har nyligen vunnit nationellt pris som årets mest barnvänliga biograf och det tack vare satsningar på barnfilm på helger, eget-skapande-verksamheten och integrationsprojekt som involverar barn och unga i eget filmskapande och arrangörskap på biografen.

Panora - nyanlagt filmhus med kommunalt driftsbidrag

Biograf Panora drivs av den ideella kulturföreningen Folkets Bio Malmö som är en av de äldsta lokalavdelningarna inom Folkets Bio-rörelsen. Utöver biografen bedriver föreningen en omfattande uppsökande filmpedagogisk verksamhet. Riksföreningen Folkets Bio driver både biografer men arbetar främst med att importera och distribuera film från hela världen. Inom föreningen drivs även filmpedagogisk verksamhet sedan 1980-talet.

Folkets Bio har specialiserat sig på kvalitativ barnfilm, dokumentärer och kortfilm för biografvisning, samt räknas i dag till en av de viktigaste importörerna av kvalitetsfilm. Man arbetar även strategiskt för ett jämställt urval i de filmköp man gör och månar om den film som producerats utanför västvärlden.

Biografen Panora i Malmö är riksföreningens största biograf med 377 sittplatser fördelat på 3 salonger och på ungefär 1800 kvadratmeters yta i närheten av

Möllevångstorget i centrala Malmö. Biografen hade tidigare legat i andra lokaler. Biografen öppnade 2015 efter att kommunen bestämt att göra en strategisk satsning på kvalitetsfilm och såg att Malmö stad behövde ytterligare en biograf för att kunna stärka infrastrukturen för filmen samt för att stärka barnfilmen i Malmö och regionen. Kommunen har varit mellanhand i satsningen och hyr ut de nyrenoverade biograflokalerna i andrahand till Folkets bio.

Biografen har lidit av organisatoriska och ekonomiska problem sedan ett år tillbaka och dialog har förts med Malmö stads kulturförvaltning. "Visningar av kvalitetsfilm, med fokus på demokrati, samhällsutveckling, bildning och konstnärliga värden och med en bred representation av filmkonst från hela världen, fungerar som motvikt till ett filmutbud som annars i stor utsträckning domineras av engelskspråkiga produktioner av kommersiell karaktär. Av samma skäl som Malmö stad stödjer det fria kulturlivet inom andra konstområden som inte är ekonomiskt självbärande, är det viktigt att stödja visning av kvalitetsfilm på biograf." skriver Malmö stad i en skrivelse om fortsatt verksamhetsstöd till den för tillfället ekonomiskt ansträngda föreningsdrivna biografen.

Satsningen på biograf Panora har som tidigare nämnts varit strategisk, både i Malmö stad och i region Skåne. Malmö kommun gjorde 2012 en utredning om filmens plats i Malmö och konstaterade att biografstrukturen behövde stärkas eftersom film redan var en profil för staden.³⁰ Panora har en utpräglad barnfilmsprofil som bland annat märks i en helt egen avdelning på biografens webbplats kallad "Juniora" med barn- och ungdomsprogram. Samarbetet med kommunen är starkt och bland annat ansvarar man för skolbion i Malmö genom samarbetsavtal med kommunen. Skolbion i Malmö når ca 16 000 elever varje år. Filmpedagogisk verksamhet är också en del av utbudet biografen erbjuder och som riktas mot både allmänhet och skola.

Att göra en satsning på en biograf kräver många hänsyn och noggrann planläggning. Att som privat aktör satsa på reguljär filmvisningsverksamhet och att bygga upp en biograf är en stor och komplex satsning, något som exemplet med Panora i Malmö visar. Trots kommunalt stöd i form av driftsbidrag kan en uppstartsfas vara svår. I rapporten *Stöd till nya biografier? Ett underlag inför fortsatt arbete* konstateras att en av de viktigaste aktörerna för att få till en nystart är kommuner som på olika sätt har möjlighet att om inte själv driva, så ofta gå in med drifts- eller uppstartsstöd eller delfinansiera biografprojekt.³¹ Som exemplet Cinema i Norrköping visar, är det dock kommuner genom egen drift och förvaltning, som har chans att göra de mest långsiktiga satsningarna och som har bäst möjligheter att ta ett kulturpolitiskt ansvar för att tillgängliggöra en bredd av film för sin kommuns invånare.

Nu när den största genomgripande förändringen biografbranschen har sett nu över och digitaliseringen är här, finns en mängd fördelar att dra av den digitala visningstekniken. Förutom filmvisning öppnar digitaliseringen upp för andra arrangemang såsom live-visning av opera, sport, teater med mera och med lokaler som är anpassade för både filmvisning och annat rörligt innehåll, liksom konferensen och andra evenemang. En visningsarena kan fort fyllas med programinnehåll och evenemang och i kombination med utrymmen för fortbildning, workshops och kreativt lärande, även vara en

³⁰ Se skrivelsen *Förstärkning och utveckling av filmverksamheten i Malmö* – Kultur- och fritidsnämndens skrivelse

31

pedagogisk resurs för en hel kommun. Det här kan dock både vara positivt och negativt ur filmens perspektiv, menar filmkonsulent Lars Gillegård. I en tid då så många rörligt innehåll har potential att visas i en biografalong, bör man säkra filmvisningsverksamheten genom att investera i fler salonger. På så sätt får man lättare lönsamhet i sin verksamhet och kan tillgodose behoven i den egna verksamheten såväl som eventuella samarbeten med lokalt närings- och föreningsliv som kan komma att vilja hyra in sig i en biograflokaler.³²

Förslag

Som en del av den här utredningens uppdrag har utredaren ombetts att se över några alternativ för att utveckla filmvisningsverksamheten som bedrivits av Linköpings kommun som under 2015-17. Tre förslag har utkristalliserat sig och de beskrivs nedan.

Fortsatt drift av Linköpings filmsalonger

Förutsättningar

Linköpings kommun har med framgång bedrivit verksamheten Linköpings filmsalonger som en pilotsatsning sedan 2015. Verksamheten bedrivs i dag i Salong 3 med 52 platser på biografen SF Bio Filmstaden. Programmet sätts av tjänstepersonen Ann-Sofie Löw som en del av hennes tjänst som sakkunnig för vuxenkultur. Marknadsföring sker främst digitalt via hemsida och sociala medier och 14 visningar per vecka genomförs (förutom på stora helger och högtider). Det här förslaget står för nuläget och ett estimerat antal besök för 2017 hamnar runt 10 000 besök, baserat på resultatet för vårterminen 2017.

Arrangemangsutveckling och mötesplatsperspektiv En fortsatt drift under befintliga förutsättningar skulle innebära fortsatt inhyrning hos SF Bio med liten möjlighet till att styra över de fysiska förutsättningarna för bioupplevelsen, liksom små möjligheter att uppnå önskade effekter kring filmen som mötesplats med kringarrangemang. Den mötesplats som både publiken efterfrågar liksom andra föreningsaktiva, filmare och bildningsförbund efterfrågar, blir svår att utveckla i lokaler som man inte själv förfogar över. En ytterligare svårighet ligger i de begränsade personalresurser som i dag avsätts för filmvisningsverksamheten.

Pedagogiska effekter:

Filmverksamheten förblir splittrad mellan olika verksamheter inom Linköpings kommun. De pedagogiska vinsterna med att koppla samman eget skapande med filmvisning för elever inom kommunen uteblir också.

Effekter för Linköping:

Satsningen Linköpings filmsalonger har med tydlighet visat på behovet och intresset för kvalitetsfilm och filmkulturella evenemang.

Ekonomi

Nedanstående budget visar budgeten i dagsläget för verksamheten.

³² Öga för bio

Filmcentrum i Skylten

Förutsättningar

Det här förslaget bygger på möjligheten att i samband med renovering och verksamhetsutveckling i kvarteret Skylten, inkludera även filmen i den mångfald av kulturella uttryck som kommer att samlas i lokalerna. Här föreslås att en av lokalerna i de tre dedikerade husen avsätts för en biografialong med ca 35-40 platser. Salongen kommer att ha en närhet till övriga verksamheter. Här kommer till exempel en kafémiljö vara tillgänglig en bit bort för besökare som vill stanna innan eller efter biobesöket för att fika och umgås. I närheten kan även 1-2 lokaler för mediepedagogisk verksamhet inrättas. Utrymmet skulle inkludera 1 salong och två verkstäder och ett mindre foajéutrymme. I närheten skulle större samlingsytor finnas där besökare skulle kunna samlas före och efter filmvisning och arrangemang. Dessutom skulle besökarna befinna sig i en miljö där flera andra kulturuttryck skulle samsas.

Arrangemangsutveckling och mötesplatsperspektiv

Enkäten till besökare av Linköpings filmsalonger (liksom allmänna trender kring högt ställda krav bland besökare på evenemangsbio) visar att en satsning på utökad filmvisningsverksamhet måste fånga upp behovet av fördjupade upplevelser runt filmen. Här bör verksamheten planera för eventkvällar med besök från regissörer, producenter, föreläsare och forskare, filmfestivaler av unga och vuxna arrangörer, temaveckor och andra specialarrangemang. Formaten är många och idéerna om vilket innehåll som en utökad filmvisningsverksamhet skulle kunna inkludera har visat sig vara många bland Linköpings filmsalongers besökare.³³ I det här förslaget med en salong om ca 40 platser kan det vara nödvändigt att i budget räkna med omkostnader för att hyra andra externa lokaler för större evenemang som kan beräknas ha fler besökare.

Pedagogiska effekter

Runtom i Sverige pågår idag digitaliseringen av skolan och utveckling av film- och medieverksamhet för barn och unga. I många kommuner och regioner bygger man upp resurscentrum för film- och mediepedagogik. Utvecklingen går mot att förutom att se en film, ges barn och unga i samband med biobesöket även chans att göra film och diskutera upplevelsen av att se och skapa rörliga bilder. I dagsläget finns det goda initiativ kring mediepedagogik i kommunen, men de är splittrade och bedrivs på olika håll av olika aktörer. Passagens mediepedagogiska verkstad, Studieförbundet, museer, enskilda filmpedagoger som bjuds in till grundskolor och gymnasier, Film i Öst med flera, är aktörer som på olika sätt verkar i kommunen runt film- och mediepedagogik. Resurserna skulle kunna användas mer effektivt och tillgängliggöras för fler elever och lärare om man samlar dem i ett mediepedagogiskt filmcentrum med tillräckliga utrymmen för ändamålet.

En resurssammanslagning av de nuvarande verksamheterna Linköpings filmsalonger

³³ Se Enkät till besökare av Linköpings filmsalonger, bifogad som bilaga till denna rapport.

och den mediepedagogiska verksamheten som hittills har bedrivits av Passagens konsthall till ett mediepedagogiskt filmcentrum med en biografalong och utrymmen för mediepedagogik skulle

- skapa en lokalt förankrad mötesplats och besöksanläggning för film, kultur och gestaltning i området Skylten för filmskapare, filmintresserade och barn- och unga.
- bidra till att Linköping är en attraktiv stad att leva och verka i med ett brett kultur- och nöjesliv, samt att attrahera flera turister till Linköping regionen
- förnya pedagogiken inom området i Linköpings kommun och underlätta möten mellan barn och unga och filmkultur.

Verksamheten bör byggas för att kunna ta emot ett stegvis ökande besöksunderlag och inrättas i lokaler som det finns möjlighet att växa i. År ett skulle en basverksamhet kunna etableras med en verksamhet som motsvarar en sammanslagning av Passagens mediepedagogiska verksamhet och skolbions visningar. Här finns chans att upprätta ett IOP-avtal med till exempel Studieförbundet som inledningsvis skulle kunna sköta den mediepedagogiska verksamheten.

Effekter för området runt området Skylten och Linköping: Ökad attraktivitet, utökat kultur- och nöjesutbud, ökad trygghet med fler människor i rörelse i området kvällstid.

En Swot-analys ger en sammanfattning av förslaget "Filmcentrum i Skylten":

<p>Styrkor</p> <ul style="list-style-type: none"> - bra läge i närheten av Linköpings resecentrum och närhet till andra konstformer och föreningsliv. - stor filmintresserad publik med engagemang i Linköpings filmsalonger - utökat kultur- och nöjesutbud - ökad trygghet i området kvällstid vid Skylten. 	<p>Möjligheter</p> <ul style="list-style-type: none"> - förstärkning av biografinfrastrukturen - många biografbesök per år totalt i kommunen vilket tyder på stort intresse - Film- och mediepedagogisk satsning - Permanent satsning på kvalitetsfilm och filmkultur. -
<p>Hot</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fortsatt otydlighet kring mötesplatsen för filmintresserade - Svårigheter att etablera Filmcentrumet som en självklar mötesplats om det kommer finnas behov av att hyra andra lokaler för större arrangemang. - Besvikelse över den begränsade storleken på satsningen bland filmintresserade. Kan skapa bad will. 	<p>Svagheter</p> <ul style="list-style-type: none"> - Inbyggd småskalighet med en salong - Svårt för verksamheten att möta ökat intresse i ett längre perspektiv. - Inbyggda svårigheter kring administration och logistik av skolbion då enbart en klass åt gången kan få se film. - Vid större arrangemang kan andra lokaler med fler platser behöva hyras för att tillgodose publiktrycket. - Svårare att få ta del av större stöd från t ex Europa Cinemas.

Ekonomiska effekter: Med en samlokalisering av olika verksamheter skulle ekonomiska vinster kunna uppnås i området Skylten. Personalkostnader skulle kunna delas mellan olika verksamheter inom förvaltningsenheten där en kommunikatör till exempel skulle kunna jobba med flera verksamheter parallellt.

Investeringskostnaden baseras på underlag från den tekniskt ansvarige på biografen Cnema som har tillhandahållit underlag för en investering i biografteknik samt inredning för en salong. Underlaget bifogas den här utredningen som bilaga.

Uppskattat behov av rambudget 2 mnkr

Ett filmhus med mediepedagogiskt centrum

Förutsättningar

Det här förslaget skulle kunna sägas vara det mest omfattande. Här föreslås att man genom det redan goda samarbetet med St: Kors Sankt Fastighets AB hittar befintliga lokaler inom det kulturhistoriska industriområdet Gjuteriet i närheten av Skylten/Linköpings resecentrum som skulle kunna anpassas och utrustas för en modern biograf- och mediepedagogisk verksamhet. Utrymmet skulle behöva inkludera minst två biosalonger, mediepedagogiska verkstäder, foajéutrymme, kontorslokaler och andra utrymmen för att kunna bedriva verksamheten. Förslaget blir en tresalongsbiograf med 200, 70 respektive ca 35 platser och utrymme för foajé och mingelytor samt administrativa utrymmen. Totalt en yta på ca 1500- 1800 kvm.³⁴

Det här förslaget bygger på rekommendationer från andra kommunala och kommersiella biografer och branschaktörer. Lärdomen från andra kommunala biografer är att det är värdefullt för en verksamhet att kunna sprida riskerna vid filmsättning och för att få tillgång till ny kvalitetsfilm. Därför innefattar det här förslaget en satsning med 2-3 salonger samt utrymmen för medie-pedagogisk verksamhet för filminspelning och eget skapande. Den här verksamheten skulle kunna ha som mål att öka film- och medieintresset i Linköping och vara en inspirerande, kreativ mötesplats för film- och medieintresserade i alla åldrar. I ett film- och mediepedagogiskt centrum skulle såväl unga som gamla få chansen att uppleva filmer från hela världen, prata om dem och själva skapa nya berättelser för publik. Verksamheten skulle också kunna fungera främjande för lokala filmskapares och barn och ungas eget skapande med möjlighet att visa filmer på den lokala mötesplatsen. Med lokaler som det finns utrymme att växa i skulle verksamheten kunna göras tillgänglig för fler och fler grupper i samhället; från barn och unga från förskola och uppåt, till pensionärs- och intresseföreningar av olika slag som via filmen kan samlas för en gemensam upplevelse att utbyta erfarenheter kring.

Arrangemangsutveckling och mötesplatsperspektiv

Med flera lokaler för ändamålet, skulle en satsning på en film- och mediepedagogisk anläggning även kunna utveckla verksamhet som skulle kunna generera sidoinkomster

³⁴ Föreslagna kvadratmetrar kan jämföras med biograf Panora i Malmö (ca 1800 kvadratmeter) eller Cnema i Norrköping (ca 1000 kvadratmeter) Inför nybygget av Panora beräknades behovet för en 3-salongsbiograf till 200, 80 respektive 70 platser samt mingel- och caféutrymme på 1825 kvm med en hyra på 1,6 Mkr per år (2013).

för att säkra den ekonomiska situationen. Uthyrningsverksamhet till konferenser, regelbunden seniobio i samarbete med olika pensionärsföreningar, visningar för vuxenutbildning såväl som fortbildning för lärare, bibliotekarier och andra grupper som behöver större kunskap om film- och mediepedagogik. Listan kan göras lång på verksamheter som skulle kunna vara inkomstbringande vid sidan om reguljära filmvisningar. En återkommande hyresgäst skulle kunna bli Cinemax som i snitt har ca 150 – 200 besök per visning.

Pedagogiska effekter: Film är en konstform som tilltalar de unga, med möjlighet att skapa själv och uttrycka sig på ett nytt språk. Kortfilmen är en plantskola och språngbräda till större produktioner men också en konstform i sig inte minst via spridning på Internet, YouTube, med flera kanaler. Att knyta samman eget skapande med biografupplevelser ger en god grund för att tillgängliggöra filmen som konstform för barn och unga. Med en strategisk satsning på ett film- och mediepedagogiskt centrum skulle man redan från uppstart kunna välja att fokusera på den unga publiken och på så sätt få till en spets i utbudet. Något som skulle kunna få genomslag både regionalt och nationellt. Att profilera biografen som en Barnens bio skulle även kunna bidra till att andra typer av stöd blev tillgängliga för kommunen och den nya verksamheten. Framför allt Filminstitutets stöd till filmkulturell utveckling, ett speciellt stöd riktat till kommuner med möjlighet att göra strategiska fleråriga satsningar för att bygga upp långsiktighet och kontinuitet i verksamheten. Utsikterna ser goda ut då Linköping under lång tid har byggt upp intresset bland barn och unga med hjälp av en framgångsrik och fortsatt efterfrågad skolbioverksamhet. Att samla en redan framgångsrik skolbio till ett mediepedagogiskt centrum skulle kunna få positiva samordningseffekter där man kan tydliggöra filmkunnighetens och filmpedagogikens tre ben: att se, samtala och själv skapa film.

Verksamheten bör kunna byggas upp stegvis under ett antal år, till exempel i ett treårsperspektiv. År ett skulle en basverksamhet kunna etableras med steg ett en basverksamhet som motsvarar en sammanslagning av Passagens filmpedagogiska verksamhet och skolbions visningar. Här finns chans att upprätta ett IOP-avtal med till exempel Studieförbundet som inledningsvis skulle kunna sköta den mediepedagogiska verksamheten. År två eller tre skulle en satsning från Kulturskolan på att addera filmskapande som en del av sitt utbud, kunna förlägga sin undervisning i centret. Ett fullt utbyggt resurscentrum för film och mediepedagogik kan uppnås på en 3-4-årssikt och redan från start bör en heltidsanställd mediepedagog engageras.

Effekter för området runt Skylten och Linköping: Ökad attraktivitet, arbetstillfällen, utökat kultur- och nöjesutbud, ökad trygghet med fler människor i rörelse i området kvällstid.

Ekonomiska effekter

Om en satsning skulle göras på en biograf med mer än 1 salong skulle möjligheter för uthyrningsverksamhet finnas liksom möjlighet att få stöd från olika instanser som verksamheten skulle kunna ansluta sig till. Här kan nämnas Biografcentralen, Svenska filminstitutet och på längre sikt skulle även möjligheten öppnas att ansluta sig till intresseorganisationen Europa Cinemas och erhålla ett bidrag därifrån. Andra intäktskällor i verksamheten skulle kunna vara uthyrning av biografsalonger till konferensverksamhet, skolbiointäkter liksom mediepedagogiska intäkter. Vid uppstart

skulle stöd från Svenska filminstitutet kunna erhållas om 300 000 kr per salong samt ytterligare 150 000 kr för marknadsföringsinsatser vid uppstart. Därefter finns kontinuerligt ytterligare bidrag att söka från Svenska filminstitutet för marknadsföringsinsatser, utrustning, lokalt publikarbete med mera. Tidigare har även Filminstitutets filmkulturella stöd nämnts, ett stöd specifikt riktat till kommuner som vill göra en strategisk och långsiktigt satsning på filmkunnighet bland barn och unga. : personalkostnader för biljett/kassafunktion, vaktmästare, tekniker, pedagogisk personal och övriga administrativa kostnader (säkerhet, IT t ex) delas. Även viss del av marknadsföringen kan göras gemensam vilket minskar kostnaden och ger större genomslag. En negativ effekt för filmverksamhetens del, som skulle kunna fungera i alternativa lokaler, är dock att de aktuella lokalerna är dyra att iordningställa och hyran kommer att bli högre än för nyproducerat. Men fördelarna och de dynamiska effekterna av en samlokalisering överväger.

Liksom i förslag nummer två baseras kostnaden för investering på underlag från den ansvarige för teknisk drift på biografen Cnema som har tillhandahållit underlag för en investering i biografteknik samt inredning för en salong. Underlaget bifogas den här utredningen som bilaga.

Publikestimat (baserat på ca 30 visningar per vecka (4 -5 visningar per dag i snitt och inkluderat skolbio. Detta förutsätter parallella visningar i flera salonger och betoning på visningar på helgen).

År 0 (2017)	År 1	År 3	År 5
10 000 besök	20 000 besök	40 000 besök	50 000 besök

Uppskattat behov av rambudget 5 mnkr

Dynamiska effekter: Lokalerna bör konstrueras så att de även kan användas till konserter, föreläsningar och möten enligt branschstandard. Det kan vara föreningar eller företag som hyr in sig och visar film för sina medlemmar och personal. Den här modellen används av många andra biografier och är en välkommen sidointäkt som förstärker verksamheten. På det här sättet nyttjas lokalerna även på de tider när film inte visas.

Effekter för området runt Skylten och Linköping: Ökad attraktivitet, arbetstillfällen, utökat kultur- och nöjesutbud, ökad trygghet med fler människor i rörelse i området kvällstid. Linköping skulle även få en satsning som lockar en ung vuxen publik. Här kan en biograf bidra till att skapa attraktivitet för att det signalerar ett rikt kulturutbud med en kvalitetsbiograf. För etablering och inflyttning är det här ett viktigt argument för en kommun som vill locka en ung vuxen målgrupp.

En Swot-analys ger en sammanfattning av förslaget "Filmhus med mediepedagogiskt centrum i industrihistoriska området Gjuteriet":

Styrkor - bra läge i närheten av Linköpings	Möjligheter - förstärkning av biografinfrastrukturen
---	--

<p>resecentrum och närhet till andra konstformer och föreningsliv.</p> <ul style="list-style-type: none"> - En del av evenemangsstråket som ska etableras genom Linköping - stor filmintresserad publik med engagemang i Linköpings filmsalonger - Verksamheten kan växa långsiktigt 	<ul style="list-style-type: none"> - många biografbesök per år totalt i kommunen vilket tyder på stort intresse - Film- och mediepedagogisk satsning som kan ligga i nationell framkant. - Permanent satsning på kvalitetsfilm och filmkultur. - möjlighet att följa befolkningsutvecklingen med hållbar långsiktig satsning - Minst 2 salonger ger möjlighet att söka nationella och internationella stöd för drift och publikutveckling - Kan bli attraktiv konferens- och evenemanglokal vid sidan om biografvisningar.
<p>Hot</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dyrt och en stor investering i det korta perspektivet 	<p>Svagheter</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ingen konkret lokal har ännu lokaliserats till det här förslaget.

Övriga förslag

Övergripande och utifrån ett filmkulturellt perspektiv är en kommunal satsning på en filmvisningsverksamhet en god investering för att tillgängliggöra en mångfald av berättelser för invånarna i Linköpings kommun. Utredaren vill därför även föreslå följande:

- Att en specifik handlingsplan eller strategi tas fram (eller inkluderas i kommande kulturpolitiskt program) för att främja film och rörliga bilder, både som pedagogiskt verktyg, näring och kulturell upplevelse. Inte minst mot bakgrund av den regionala satsningen på tv-serien om Malin Forss som kommer att påbörjas under 2018 och som kommer att generera utveckling både för filmskapare, turism och andra områden. Med en biografverksamhet i centrum för en satsning på filmen som näring och konststart, kan filmens infrastruktur och tillgången till filmkulturella upplevelser säkras. En satsning på en mediepedagogisk studio- och filmvisningslokal med reguljära biovisningar kan vara navet i kommunens ambitioner. Linköping har alla förutsättningar på plats för att göra det här till en realitet.
- Att en ny biograf i kommunal drift måste etableras och förankras i samarbete med lokala filmentusiaster och organisationer med intresse och engagemang i filmen. Planerad verksamhet i de nya lokalerna bör genomföras med en lokal förankring och möjlighet för lokalt föreningsliv och civilsamhället att enkelt kunna samverka med kommunen.

- Att särskild vikt läggs vid att hitta samverkan med Studieförbundet som har stor kunskap inom det mediepedagogiska området och skulle kunna bedriva film- och medieverksamhet på uppdrag av kommunen i ett nytt mediepedagogiskt center.
- Att man vid en eventuell satsning på ett mediepedagogiskt centrum, bjuder in till dialog med företrädare för lokal näringslivsutveckling, skola- och utbildning och civilsamhälle för att tillsammans skapa en vision om vad ett mediepedagogiskt centrum med tillhörande filmvisningsverksamhet skulle kunna vara. I framtidens biograf är det kanske en självklarhet med en VR-arena där t ex spelutvecklare, manusförfattare och andra transmedia-aktörer, tillsammans med barn- och unga, kan testa det visuella berättandets gränser och möjligheter.

Utifrån ett mer verksamhetsnära driftperspektiv föreslår utredaren utifrån idén om förslag nummer 3 (ett filmhus med mediepedagogiskt centrum) följande:

- Att lokalerna även anpassas för andra ändamål för att fungera för flera syften, till exempel konferenser, live på bio, eventuella mindre teaterföreställningar med mera. Det är en lärdom från andra verksamheter och närmast en förutsättning för moderna visningsverksamheter att kunna erbjuda funktionella lokaler.
- Att det i direkt anslutning till biosalongerna skapas utrymmen för filmpedagogisk verksamhet liksom en studiolokal (inspelningsstudio) anpassad för filminspelning i kontrollerad miljö.
- Att administrativa lokaler såsom mötesrum/konferensrum (både för uthyrning och interna möten), kontor samt personalrum/pentry, skapas i nära anslutning till biograflokalerna. Att ta i beaktande framtida verksamhet såsom biobarnkalas, skollovsaktiviteter, konferensmingel med mera, är viktigt i ett tidigt skede för att verksamheten ska kunna bli så funktionell som möjligt senare.
- Att entré- och foajéutrymmet utformas på ett attraktivt och funktionellt sätt. En tillgänglighetsanpassad huvudentré bör särskilt beaktas. Särskild vikt bör även läggas på att skapa en funktionell foajé, gärna inbegripet ett kafé eller mindre restaurangdel i anslutning till biljettförsäljning och salonger. Om inte kafé i direkt anslutning till foajén, så vill utredaren ändå särskilt betona möjligheten till diskbänk och vattenförsörjning i foajéutrymmet för eventuella framtida serveringslösningar, catering och kioskverksamhet.

Referenser

- Den professionella filmen i Östergötland – en intern strategi* (Scharis, Inger, 2016)
- Strategi för film och rörlig bild 2015- 2020* - Region Skåne (2015)
- Kulturplan för Östergötland 2016-2019*
- Öga för bio – att utveckla kommunen genom filmrörelser och mötesplatser* (Lars Gillegård)
- Kulturpolitiskt handlingsprogram Kulturpolitik - en vägvisare till år 2015* (Kultur- och fritidsnämnden Linköpings kommun 2012)
- Filmen, biografen och möten i Vallentuna kommun ^{[1][2]} framtiden* (Lars Gillegård)
- Remissvar från Filmregionerna Läsning av "Stöd till nya biografer"* (Filmregionerna)
- Stöd till nya biografer - Ett underlag inför fortsatt arbete* (Åsa Garnert 2017)
- Mer film till fler – en sammanhållen filmpolitik (2015/16:132)* Regeringens proposition.
- Var kommer filmen in* (Mattias Ahlén, Film i Öst)
- Skylten-området Linköpings kreativa kraftkälla* underlag.
- Var visas filmen?* Ulf Slotte, Film Stockholm
- En digital agenda för Linköping 2017-2019 – Uppkopplat, inkopplat & enkelt*
- Förstärkning och utveckling av filmverksamheten i Malmö – Kultur- och fritidsnämndens skrivelse*
- Statistik över skolbioverksamheten i Linköpings kommun 2010- 2017

Intervjuer

KG Stenborg
Ann-Sofie Löw
Carola Sandgrim
Johan Karlsson
Elin Torestad
Gustav Skogens
Ghazi Baglanian
Gustav Andersson
Martin Hultgren
Björn Horgby
Amalia Linninger
Johan Mollberg
Elin Bennett
Hanna Julinder
Anette Nyberg
Lars-Ove Östensson

Anders Sköld